

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 331/2023-47

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho a sudcov Ivana Fiačana (sudcu spravodajcu) a Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **HORNEX, a. s.**, Agátová 4D, Bratislava, IČO 35 802 570, právne zastúpeného advokátskou kanceláriou Škubla & Partneri s.r.o., Digital Park II, Einsteinova 25, Bratislava, IČO 36 861 154, v mene ktorej koná advokát Mgr. Martin Škubla, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/83/2021 z 15. decembra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/83/2021 z 15. decembra 2022 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/83/2021 z 15. decembra 2022 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **796,28 eur** a zaplatiť ich jeho právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 30. marca 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd v spojení s čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len

„najvyšší súd“) č. k. 4Obdo/83/2021 z 15. decembra 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ uzavrel 4. februára 2014 zmluvu o dielo (ďalej len „zmluva“), ktorej predmetom bol jeho záväzok zhotoviť pre objednávateľa dielo – stavbu „*HYPERMARKET ARDIS Šamorín*“. V čase uzatvorenia zmluvy objednávateľ disponoval iba projektovou dokumentáciou pre územné konanie, ktorá kvôli všeobecnosti nemohla postačovať na stanovenie rozsahu a ceny diela. Objednávateľ mal preto po podpise zmluvy „*dodať realizačnú projektovú dokumentáciu a výkaz výmer*“. Vzhľadom na neurčený rozsah diela v čase podpisu zmluvy si zmluvné strany dohodli spôsob tvorby ceny diela tak, že sťažovateľ ako zhotoviteľ mal dielo realizovať prostredníctvom subdodávateľov, a v cene prostredníctvom tzv. listov určenia poddodávateľa, ktoré podpisoval objednávateľ a sťažovateľ, si mal k cene subdodávky pripočítať prirážku dohodnutú v zmluve, a takto určenú cenu príslušnej časti diela vyfakturovať objednávateľovi. Zmluvné strany sa zároveň dohodli, že cena diela neprekročí sumu 3,8 mil. eur bez dane z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“), pričom ak by hrozilo jej prekročenie, vykonajú opatrenia na úpravu rozsahu diela a opatrenia vo výbere subdodávok s cieľom znížiť skutočnú cenu diela pod dohodnutú hranicu. Vzhľadom na to, že ku dňu podpisu tejto zmluvy nebol známy celkový rozsah diela, zmluvné strany sa dohodli, že za dodržanie a neprekročenie uvedenej celkovej ceny diela budú zodpovedať spoločne, a to najmä vhodným výberom poddodávateľov, materiálov a technických riešení. V priebehu realizácie diela objednávateľ vybral subdodávateľov so súčtom cien všetkých subdodávok v sume 3 799 096,26 eur bez DPH. Po pripočítaní zmluvnej prirážky sťažovateľa a po odpočítaní ceny nevykonaných prác dosiahla celková cena diela sumu 4 372 862,08 eur.

3. Dňa 3. augusta 2018 podal sťažovateľ na Okresnom súde Žiar nad Hronom (ďalej len „okresný súd“) žalobu, ktorou sa domáhal proti objednávateľovi zaplata sumy 687 434,50 eur (t. j. sumy 572 862,08 eur + 20 % DPH) s príslušenstvom z titulu neuhradenej zmluvnej prirážky sťažovateľa. Žalovaný sa v konaní bránil najmä tým, že sumu 3,8 mil. eur bez DPH uvedenú v bode 4.2 zmluvy považoval za maximálnu cenu diela, ktorú nebolo možné za žiadnych okolností prekročiť s tým, že bolo rizikom sťažovateľa, ako sa vyvinie rozsah diela popri maximálnej cene diela.

4. Okresný súd rozsudkom č. k. 24Cb/7/2018 z 18. júna 2020 žalobe vyhovel. V odôvodnení uviedol, že objednávateľ porušil svoju povinnosť dodať sťažovateľovi výkaz výmer, čím nekvantifikoval rozsah diela, v nadväznosti na čo sa objednávateľ nemohol odvolávať na zmluvne odhadovanú cenu diela, keďže táto sa vzťahovala iba na rozsah diela určený výkazom výmer, ktorý však kvôli nečinnosti objednávateľa dodaný nebol, preto má sťažovateľ nárok na zaplataenie ceny diela v rozsahu skutočne vykonaných prác.

5. Proti rozsudku okresného súdu podal objednávateľ odvolanie. Krajský súd zmenil rozsudok súdu prvej inštancie tak, že žalobu sťažovateľa zamietol. Svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že (i) v rámci skúmania platnosti zmluvy dospel k záveru, že táto je platná, pretože zmluvné strany si určite a zrozumiteľne určili dielo už tým, že dielom je stavba „*HYPERMARKET ARDIS Šamorín*“, (ii) dielo nemôže byť vymedzené určite a zrozumiteľne bez toho, aby bol známy jeho rozsah (t. j. aby zhotoviteľ vedel, čo konkrétne ide zhotoviť), preto dospel k záveru, že ak bola zmluva platná, bol v čase jej uzavretia známy rozsah diela, pričom ho vymedzovala realizačná projektová

dokumentácia, (iii) nie je správny záver súdu prvej inštancie o tom, že nedodaním výkazu výmer nemohla byť suma 3,8 mil. eur bez DPH dohodnutá ako maximálna cena diela, (iv) skutočnosť, že v čase podpisu zmluvy neexistovala realizačná projektová dokumentácia, ale existovala iba projektová dokumentácia pre územné rozhodnutie, nebránila požiadavke dostatočne určiť dielo pri podpise zmluvy a rovnako nebránila možnosti strán uzavrieť dohodu o maximálnej cene diela, (v) strany mohli zmeniť zmluvu iba prostredníctvom písomného dodatku, (vi) listy určenia poddodávateľa nemali pre konkretizáciu ceny diela žiadnu relevanciu, pretože nie sú spôsobilé meniť záväzok zmluvných strán.

6. Proti rozsudku odvolacieho súdu podal sťažovateľ dovolanie, a to z dôvodu porušenia práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), ako aj z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci podľa § 421 písm. a) a b) CSP.

7. V rámci dovolacieho dôvodu podľa § 420 CSP sťažovateľ namietal (i) nedostatočné odôvodnenie rozsudku odvolacieho súdu; (ii) rozhodnutie *ultra petitem*; (iii) skutočnosť, že odvolací súd dospel k odlišným skutkovým zisteniam bez vykonania vlastného dokazovania; (iv) že odvolací súd uviedol závery, ku ktorým sa sťažovateľ nemal možnosť vyjadriť, a tým porušil zákaz vydávania prekvapivých rozhodnutí.

8. Vo vzťahu k nedostatočnému odôvodneniu sťažovateľ v dovolaní poukázal na šesť konkrétnych nedostatkov, ktoré odvolací súd opomenul pre prijatie svojho záveru zohľadniť a odôvodniť. Vo vzťahu k rozhodnutiu *ultra petitem* sťažovateľ poukazuje v dovolaní na to, že odvolací súd dospel na rozdiel od súdu prvej inštancie k záveru, že v prejednávacom prípade bol rozsah diela známy už v čase podpisu zmluvy, a to napriek tomu, že by žalovaný toto zistenie v odvolaní namietal. Odvolací súd však na tomto závere založil svoje právne posúdenie veci, a to bez toho, aby sa tejto zmeny záveru súdu prvej inštancie žalovaný v odvolaní domáhal, čím odvolací súd podľa sťažovateľa založil zásadnú vadu rozsudku odvolacieho súdu. Vo vzťahu k namietaným vadám dokazovania sťažovateľ v dovolaní poukázal na to, že nie je vôbec zrejmé, ako odvolací súd dospel po vykonaní dokazovania k záveru, že výkaz výmer je nespôsobilý určiť rozsah diela, a o možnosti určiť rozsah diela len projektovou dokumentáciou. Vo vzťahu k prekvapivým rozhodnutiam poukázal na to, že odvolací súd sťažovateľovi neumožnil sa vyjadriť k odlišným právnym záverom, ku ktorým dospel odvolací súd.

9. V rámci dovolacieho dôvodu podľa § 421 CSP sťažovateľ namietal najmä, že (i) odvolací súd pri výklade zmluvy neprihliadol na správanie sa zmluvných strán po uzatvorení zmluvy; (ii) nesprávne vykladal zmluvné ustanovenia o maximálnej cene diela; a (iii) nesprávne právne posúdil, čo sa rozumie dielom, t. j. nerozlišoval medzi predmetom diela a rozsahom diela. Sťažovateľ v dovolaní naformuloval sedem otázok, ktoré boli podľa neho rozhodné pre právne posúdenie jeho nároku: 1. „*Má sa zmluva uzatvorená v zmysle Obchodného zákonníka, aká je aj predmetom posudzovania v tomto konaní, vykladať a/ aj z pohľadu praxe, ktorú strany medzi sebou zaviedli po jej uzavretí, t. j. aj z pohľadu následného správania strán, b/ aj vzhľadom na všetky okolnosti súvisiace s týmto prejavom vôle (t. j. že je potrebné vziať do úvahy všetky ustanovenia Zmluvy, ktoré nie je možné posudzovať izolovane, ale vždy vo vzájomných súvislostiach?*“ 2. „*Môžu si zmluvné strany zmluvy o dielo v kontexte ust. § 536 ods. 1 a 3 a ust. § 546 ods. 1 ObchZ dohodnúť pevnú alebo maximálnu cenu v prípade, že si v zmluve v čase jej uzavretia nedohodli celkový rozsah diela?*“ 3. „*Má sa dielom rozumieť vec - stavba a nie zhotovenie stavby,*

t. j. činnosť, výsledkom ktorej je stavba?“ 4. „Môže byť rozsah stavebného diela dostatočne určito vymedzený na základe projektovej dokumentácie pre územné konanie, t. j. dokumentu, ktorý neobsahuje popis prác potrebných na zhotovenie diela ani požadované použité materiály, ale len prvotný a len hrubý popis výsledku diela?“ 5. „Je dohoda pevnej, prípadne maximálnej ceny diela, ktorého rozsah nie je známy, resp. výkon práv z nej odvodených, v súlade so zásadami poctivého obchodného styku podľa ust. § 265 ObchZ, resp. v súlade s dobrými mravmi podľa ust. § 39 OZ alebo s inými právnymi normami, ak rozsah diela na základe takej zmluvy o dielo relevantne určuje výlučne objednávatel, a to dodatočne po podpise zmluvy o dielo, t. j. zhotoviteľ nemá žiadny podstatný vplyv na rozsah diela a výšku skutočných nákladov na jeho zhotovenie?“ 6. „Je možné obsah záväzkov založených písomnou zmluvou o dielo podľa Obchodného zákonníka meniť aj konkludentným spôsobom alebo iným spôsobom prejavu vôle, odlišným od písomnej formy dohodnutej v zmluve, ak sa žiadna zo strán takéhoto nedostatku dohodnutej formy nedovoľovala?“ 7. „Ak sa zmluvné strany dohodnú, že (i) stavba sa bude realizovať výlučne poddodávateľmi, ktorých vyberie objednávatel za pomoci zhotoviteľa, pričom zhotoviteľ následne zmluvne zabezpečí spoluprácu poddodávateľov odsúhlasených objednávatelom, (ii) zhotoviteľ bude riadiť výstavbu a spravovať stavenisko (t. j. vystupovať ako generálny manažér výstavby), (iii) za čo všetko mu má patriť odplata pozostávajúca z ceny poddodávok plus odmena (marža), je možné takýto vzťah považovať za zmluvu o dielo podľa Obchodného zákonníka, alebo možno uzavrieť, že strany uzatvorili v skutočnosti iný zmluvný typ, resp. zmiešaný právny úkon alebo inomínatnu zmluvu s inou (vlastnou) úpravou vzniku nároku dodávateľa (žalobcu) na zaplatenie odplaty za vykonané plnenie?“

10. Napadnutým uznesením najvyšší súd dovolanie odmietol. Vo vzťahu k námietkam týkajúcim sa porušenia práva na spravodlivý proces [§ 420 písm. f) CSP] tieto vyhodnotil ako nedôvodné. Vo vzťahu k nesprávnemu právnemu posúdeniu (§ 421 CSP) dovolací súd je toho názoru, že sťažovateľ vlastne „*nesúhlasí s právnym názorom odvolacieho súdu vysloveným ku skutkovým zisteniam vyplývajúcim z obsahu zmluvy uzatvorenej medzi stranami, ktorý je odlišný od právneho názoru súdu prvej inštancie*“ (bod 86 napadnutého uznesenia). Ďalej však dovolací súd konštatuje (bod 87), že „*existencia či neexistencia dohody zmluvných strán o maximálnej cene diela, predstavuje otázku skutkovú, je výsledkom skutkových zistení odvolacieho súdu, ku ktorým tento dospel v rámci vykonaného dokazovania. Zisťovanie obsahu zmluvy a výklad jeho jednotlivých ustanovení predstavuje otázku skutkovú (nielen ohľadne ceny diela, aj jeho rozsahu)*“. Vo vzťahu k rozlíšeniu medzi skutkovou a právnou otázkou poukazuje na rozhodnutie najvyššieho súdu č. k. 3Cdo/27/2019, ako aj na svoju judikatúru (hoci neuvedenú), podľa ktorej „*pokiaľ súd zisťuje obsah zmluvy, a to aj za pomoci výkladu prejavov zmluvných strán v zmysle § 35 ods. 2 OZ, rieši skutkové otázky (skúma a zamýšľa sa nad tým, či sú ustanovenia zmluvy jasné, aký majú zmysel, či si navzájom neprotirečia)*. Výsledkom tejto činnosti sú skutkové zistenia a z nich vyvedené skutkové závery súdu. Hodnotiaci skutkový záver súdu, ktorý tvorí podstatu tohto výsledku, nemožno považovať za právne posúdenie.“. Vo vzťahu k otázke č. 5 a 7 dovolací súd uviedol, že „*v rámci odvolacieho konania žalobca túto námietku neuplatnil, a teda nemôže byť predmetom skúmania prvýkrát až v dovolacom konaní*“ (bod 90). Dovolací súd v závere dodáva, že úvahy sťažovateľa smerujúce k výkladu zmluvy o dielo sú skutkového, a nie právneho charakteru a sťažovateľ sa len snaží vyvrátiť dovolacím súdom prijatý záver o rozsahu diela a maximálnej cene diela. Dovolací súd teda uzavrel, že otázky nie sú vymedzené tak, ako to požaduje § 432 v spojení s § 421 CSP.

II.

Argumentácia sťažovateľa

11. Proti napadnutému uzneseniu podal sťažovateľ ústavnú sťažnosť, v ktorej opísal priebeh konania a namietol porušenie svojich práv.

12. V prípade posúdenia dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) v spojení s § 431 CSP sťažovateľ považuje napadnuté rozhodnutie za arbitrárne. Arbitrárnosť vidí v tom, že najvyšší súd sa (i) nezaoberal všetkými dovolacími dôvodmi, (ii) vyhol sa meritu dovolacej námietky o prekročení rozsahu (*ultra petitem*) odvolania odvolacím súdom, na základe čoho ju neposúdil, keďže si jej obsah zúžil iba na problém správnej právnej kvalifikácie, (iii) vyhol sa meritu dovolacej námietky týkajúcej sa dokazovania v odvolacom konaní, (iv) nesprávne sa vysporiadal s námietkou zákazu vynášania prekvapivých rozhodnutí.

13. V prípade posúdenia dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) a b) v spojení s § 432 CSP sťažovateľ nesúhlasí s paušálnym konštatovaním dovolacieho súdu, že dovolacie otázky smerujú k nesprávnym skutkovým zisteniam odvolacieho súdu a nie sú právnymi otázkami.

14. Podstata polemiky medzi sťažovateľom a najvyšším súdom spočíva v tom, kde je hranica medzi skutkovou (kauzálnou) realitou a právnou (normatívnou) realitou v procese zisťovania skutkového stavu a následnej interpretácie a s ňou spojenej aplikácie práva. Sťažovateľ sa nestotožňuje s judikatúrou najvyššieho súdu sp. zn. 3Obdo/29/2019, že námietka nesprávnej interpretácie zmluvy je skutkovou námietkou. Najvyšší súd tak nesprávne rozširuje rámec toho, čo je skutková otázka. Podľa sťažovateľa interpretácia ustanovení zmluvy je skúmanie toho, čo má byť, teda aplikácia hmotnoprávnych noriem, aby sa mohlo zistiť, čo sa touto zmluvou má rozumieť. Sťažovateľ poukazuje na celkový nesprávny výkladový trend dovolacieho súdu v otázke rozlíšenia medzi skutkovou a právnou otázkou (4Obdo/31/2021, 4 Obdo/45/2017, 3 Obdo/70/2019). Na druhej strane poukazuje na rozhodovaciu činnosť ústavného súdu (III. ÚS 210/2021), ktorý tento trend koriguje. Takisto poukazuje na judikatúru ústavného súdu, ako aj Ústavného súdu Českej republiky, podľa ktorej ide o otázku nie vždy jednoznačnú a v prípade pochybností je potrebné ju vyriešiť v prospech dovolateľa (II. ÚS 664/19).

15. Sťažovateľ uvádza, že otázky zámerne formuloval ako všeobecné otázky, zodpovedanie ktorých by následne usmernili konajúci súd pri výklade zmluvy uzatvorenej medzi stranami. Aj z tohto dôvodu nemohlo ísť o skutkové otázky. Ak by aj úvaha dovolacieho súdu mala byť správna v tom, že otázky smerovali „len“ k zisťovaniu obsahu zmluvy, stále by nešlo o skutkové, ale právne otázky.

16. Vo vzťahu k výhrade dovolacieho súdu, že právne otázky č. 5 a 7 nenamietol skôr, teda už v odvolacom konaní, sťažovateľ tento záver vyvracia a poukazuje na konkrétne podanie z 29. apríla 2020, kde vzniesol námietku rozporu prípadnej dohody o maximálnej cene diela na neznámy rozsah diela so zásadami poctivého obchodného styku. Vo vzťahu k otázke č. 7 poukazuje na to, že táto otázka je reakciou na argumentáciu odvolacieho súdu uvedenú prvýkrát až v rozsudku odvolacieho súdu, konkrétne na jeho argumentáciu, že z dôvodu priority výkladu v prospech platnosti právneho úkonu pred jeho neplatnosťou si odvolací súd stanovil ako východisko svojich právnych úvah zistenie, že zmluvné strany uzavreli zmluvu o dielo ako zmluvný typ a táto zmluva je platná. Na základe toho a na základe nesprávnej právnej úvahy odvolacieho

súdu, že podmienkou platnosti zmluvy o dielo (ako jej podstatná náležitosť) je známy rozsah diela, nielen predmet diela, potom odvolací súd prijal závery, ktoré sú podľa sťažovateľa chybné (napr. že rozsah diela určila projektová dokumentácia pre územné rozhodnutie, a nie výkaz výmer).

17. V závere sťažovateľ poukazuje aj na to, že závery dovolacieho súdu, že ide o otázky skutkové, nie sú dostatočne odôvodnené.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

18. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení uviedol, že sa nestotožňuje s tvrdením sťažovateľa, že by sa nedostatočne zaoberal dôvodmi, pre ktoré malo dôjsť k naplneniu dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP, a poukazuje na body 67 – 79 napadnutého uznesenia. Takisto je toho názoru, že je napadnuté rozhodnutie dostatočne odôvodnené, nie je vnútorne rozporné ani nelogické. Vo vzťahu k prípustnosti dovolania podľa § 421 v spojení s § 432 CSP dovolací súd uvádza, že dovolanie nemožno odôvodňovať tvrdením o nesprávne, resp. neúplne zistených skutkových okolnostiach, pričom dovolateľom vznesené otázky predstavujú otázky skutkové, nie právne. Pri posudzovaní vymedzenia skutkovej a právnej otázky najvyšší súd vychádzal z právneho názoru najvyššieho súdu vyjadreného v uzneseniach najvyššieho súdu č. k. 4Obdo/50/2021 a č. k. 3Obdo/27/2019. Najvyšší súd dopĺňa, že v zmysle § 442 CSP je viazaný zisteným skutkovým stavom, nie je treťou inštanciou a nemôže vykonať bezbrehý dovolací prieskum.

19. Zúčastnená osoba poukazuje na judikatúru ústavného súdu, podľa ktorej môže ústavný súd do interpretácie prípustnosti dovolania zasiahnuť len v prípade, ak je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd. Vo vzťahu k dovolacej argumentácii podľa § 420 písm. f) CSP zastáva názor, že dovolací súd sa s touto argumentáciou dostatočne vysporiadal, pričom poukazuje na judikatúru, podľa ktorej súd musí dať odpoveď len na relevantné argumenty. Prípadné nedostatky v odôvodnení musia mať ústavnú intenzitu. Vo vzťahu k dovolacej argumentácii podľa § 421 CSP uvádza, že všetky otázky smerujú k riešeniu jedinej otázky, a to či medzi stranami sporu existovala alebo neexistovala dohoda o maximálnej cene diela. Podľa zúčastnenej osoby všetky ostatné otázky (právne či skutkové) neboli pre rozhodnutie tohto sporu kľúčové. Dovolací súd však túto kľúčovú otázku vyhodnotil ako otázku skutkovú, a nie právnu (pozri bod 87 a nasl.), pričom tento svoj právny názor odôvodnil s odkazom na svoje skoršie rozhodnutie č. k. 3Cdo/27/2019, ktoré definovalo právnu a skutkovú otázku a vymedzilo rozdiely medzi nimi. S ohľadom na to možno konštatovať, že dovolací súd postupoval v súlade so svojou skoršou rozhodovacou činnosťou (III. ÚS 72/2021 a IV. ÚS 573/2022). Vo svetle uvedeného nemožno považovať existenciu či neexistenciu dohody o maximálnej cene za dielo medzi stranami sporu za otázku inú než skutkovú. Rozhodnutie dovolacieho súdu je teda aj v tejto časti možné označiť za správne a v súlade s ustálenou rozhodovacou činnosťou.

20. Sťažovateľ k vyjadreniu najvyššieho súdu uvádza, že sa opätovne vyhol konkrétnemu vyjadreniu sa k namietaným otázkam, jeho vyjadrenie je všeobecné a len opakujúce dosiaľ tvrdené. Sťažovateľ poukazuje na to, že nespochybňuje, že dovolanie nie je prípustné proti skutkovým otázkam. Spochybňuje to, ako určuje najvyšší súd hranicu medzi skutkovými a právnymi otázkami. Najvyšší súd podľa sťažovateľa pri tomto úsudku vychádzal z nesprávnych záverov, keď napríklad vyhodnotil, že výklad zmluvy bude vždy otázkou skutkovou; argumentácia sťažovateľa pritom je,

že zistenie existencie zmluvy a jej obsahu je skutkovou otázkou (v tom nie je spor), avšak právny výklad (interpretácia) obsahu zmluvy je už právnou otázkou (v tom je spor).

21. Sťažovateľ k vyjadreniu zúčastnenej osoby uvádza, že nespochybňuje závery ústavného súdu, avšak je toho názoru, že v jeho prípade došlo interpretáciou ustanovení o prípustnosti dovolania k porušeniu práva na spravodlivý proces. Vo vzťahu k dovolacej argumentácii k § 420 písm. f) je aj vyjadrenie zúčastnenej osoby len všeobecné, nereaguje na argumenty sťažovateľa a jeho argumentáciu zjednodušuje na jednoduchú nespokojnosť, čo sťažovateľ považuje za neadekvátne. Vo vzťahu k dovolacej argumentácii k § 421 CSP uvádza, že argumentácia prostredníctvom judikatúry ústavného súdu a najvyššieho súdu je nesprávna a zavádzajúca. Za nesprávne považuje body 43 a 44 uznesenia najvyššieho súdu č. k. 3Cdo/27/2019, ktoré sa vlastne odchyľujú od toho, čo najvyšší súd uvádza v bode 41 toho istého rozhodnutia (definícia rozlišovania skutkovej a právnej otázky).

IV.

Právne posúdenie ústavnej sťažnosti

22. Z hľadiska ústavného posúdenia veci treba rešpektovať právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom si vymedzovať prípustnosť dovolania a vychádzať z toho, že v prvom rade je vecou najvyššieho súdu určovať si koncepciu interpretácie prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, a to za predpokladu, že táto nie je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná, ale ani formalistická a aby bola čo najustálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

23. V uvedenej veci najvyšší súd nevyhodnotil žiaden z argumentov sťažovateľa uvedených v dovolaní ako relevantný. Sťažovateľ vo vzťahu ku každému z nich podal ústavnú sťažnosť, pretože právne posúdenie týchto argumentov považuje za arbitrárne a ústavne neudržateľné.

24. Vo vzťahu k arbitrárnemu posúdeniu prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP sťažovateľ poukazoval na štyri nedostatky.

25. Prvým je skutočnosť, že najvyšší súd sa nedostatočne vysporiadal s tvrdením sťažovateľa v dovolaní o tom, že rozhodnutie odvolacieho súdu je nedostatočne odôvodnené. Najvyšší súd sa k tomu vyjadril v bodoch 65 – 70 napadnutého rozsudku a uviedol, že tvrdené nedostatky, konkrétne nezohľadnenie určitých výkladových pravidiel pri výklade zmluvy, nemožno subsumovať pod pojem procesný postup, ale je právnym posúdením, pričom platí, že realizácia procesných práv sa právnym posúdením neznemožňuje (bod 68). S týmto záverom najvyššieho súdu sa možno stotožniť s tým, že možno doplniť, že pokiaľ sa aj odvolací súd odmietal určitými skutočnosťami zaoberať, odôvodnil to tým, že tieto sú irelevantné, napr. nezaoberal sa tým, či strany neuzatvorili iný typ zmluvy, pretože vyhodnotil, že ide o platne uzatvorenú zmluvu o dielo. Krajský súd teda odpovedal na podstatné otázky. Je zrejmé, ako interpretoval ustanovenia

zmluvy o dielo a k akým záverom dospel. Skutočnosť, že rozhodnutie je dostatočne odôvodnené však ešte neznamená, že je vecne správne; ide o dve oddeliteľné kategórie.

26. Za druhý nedostatok napadnutého rozhodnutia považuje sťažovateľ prekročenie rozsahu odvolania, keď odvolací súd dospel k záveru, že rozsah diela bol známy v čase podpisu zmluvy, a to napriek tomu, že žalovaný túto skutočnosť nenamietal. Na tomto závere pritom postavil svoje rozhodnutie. K uvedenému treba uviesť, že záver najvyššieho súdu, že nedošlo k rozhodnutiu v rozpore s § 380 CSP, je správny (bod 71 napadnutého uznesenia). Z odvolania žalovaného je zrejmé, že tento považuje rozsah diela za známy a určitý, inak by musel súd vyhodnotiť zmluvu za neplatnú (pozri bod 30 a 32 rozsudku odvolacieho súdu). Odvolacie dôvody dávajú súdu určité mantinely pri posúdení odvolania, avšak čo sa týka právnej kvalifikácie, tá je vecou súdu. V uvedenej veci sú právne úvahy odvolacieho súdu v medziach mantinelov odvolacích dôvodov žalovaného.

27. Vo vzťahu k tretiemu nedostatku, ktorým je porušenie pravidiel pri opakovaní dokazovania, možno konštatovať, že najvyšší súd v bodoch 75 až 79 uspokojivo reagoval na túto námietku a nevyhodnotil ju ústavne nesúladne.

28. To isté platí aj vo vzťahu k štvrtej námietke, na ktorú najvyšší súd reagoval v bodoch 72 a 73 napadnutého uznesenia. Vzhľadom na to, že odvolací súd na začiatku pojednávania uviedol, ktoré skutočnosti považuje za sporné, ktoré za nesporné, a uviedol aj predbežné právne posúdenie veci, nemožno hovoriť o prekvapivom rozhodnutí.

29. Možno teda konštatovať, že vo vzťahu k prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP najvyšší súd správne vyhodnotil dovolanie ako neprípustné (bod 80 napadnutého uznesenia).

30. Vo vzťahu k prípustnosti dovolania podľa § 421 CSP najvyšší súd argumentuje tým, že ide o otázky skutkové. Otázkou rozlišovania medzi skutkovými a právnymi otázkami sa ústavný súd už zaoberal v niekoľkých svojich rozhodnutiach. V rozhodnutí č. k. III. ÚS 97/2022 (bod 20) ústavný súd uviedol, že „*skutková otázka súvisí so zisťovaním skutkového stavu a súvisí s ustálením toho, čo sa stalo. Na druhej strane, úvahy súdu o tom, ako zistený skutkový stav právne posúdiť, aký právny záver zo skutkového stavu možno vyvodiť a pod akú normu ho podradiť, je právnym posúdením a otázky s tým súvisiace sú právne otázky.*“. V tomto rozhodnutí zároveň dospel k záveru, že „*posúdenie toho, či došlo k uzavretiu zmluvy je právna otázka*“. V rozhodnutí č. k. II. ÚS 551/2021 ústavný súd dospel k záveru, že „*posúdenie platnosti zmluvy je právna otázka*“. Aj v tomto prípade bolo medzi stranami sporné, či možno zistený skutkový stav právne posúdiť tak, že ide o platnú zmluvu a aký je jej obsah. Súdny teda riešili otázku podradenia zisteného skutkového stavu pod určité právne normy. K obdobným záverom dospel ústavný súd aj v náleze č. k. IV. ÚS 573/2022.

31. Podobne sa k posudzovaniu obsahu zmluvy stavia aj súdna prax v Českej republike. Podľa rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky (ďalej len „ÚS ČR“) č. k. III. ÚS 280/03 zo 17. 12. 2003, v ktorom súd posudzoval, či je zmluva o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov so zreteľom na text konkrétnych článkov zmluvy dohodou konečnou alebo čiastočnou: „*Přijetí závěrů obecného soudu o obsahu právního úkonu (smlouvy) je posouzením právním, představuje autoritativní interpretaci právně relevantního projevu soukromé vůle, není tedy zjištěním skutkovým, nýbrž činěním právních poznatků.*“ Na tento záver nadväzuje

ÚS ČR v rozhodnutí č. k. III. ÚS 258/03, v ktorom sa zaoberal otázkou, či úsudok, či predmetná zmluva o prevode vlastníctva bytu so zreteľom na text tejto zmluvy obsahuje klauzulu podľa § 24 ods. 7 zákona o vlastníctve bytov alebo túto klauzulu neobsahuje, je skutkovým zistením alebo právnym posúdením. Ústavný súd dospel k záveru, že ide o právne posúdenie: „*skutkovými jsou v této souvislosti toliko zjištění faktuální (nikoli ale zjištění povinnosti), čili zjištění samotné existence právního úkonu, identifikace jeho subjektů, je-li učiněn v písemné formě, ověření pravosti listiny, konstatování znění textu a pod.*“ Hoci na túto judikáúru ústavného súdu poukazoval aj sám sťažovateľ, najvyšší súd sa s ňou nijako nevysporiadal.

32. Ústavný súd už vo svojej rozhodovacej činnosti konštatoval, že rozhraničenie medzi skutkovými a právnymi otázkami predstavuje zložitú a nejednoznačnú problematiku, čo potvrdzuje aj judikáúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), podľa ktorej nemôžu byť účastníci konania sankcionovaní, ak sú v dobrej viere toho názoru, že platne otvorili otázku (zásadného) právneho významu (rozhodnutie ESLP vo veci Adamíček proti Českej republike z 12. 10. 2010, sťažnosť č. 35836/05). Ústavný súd preto zdôrazňuje, že pri rozlišovaní právnych a skutkových otázok treba v prípade pochybností postupovať v prospech dovolateľa. Odmietnutie dovolania z dôvodu, že uplatnené námietky nemajú charakter právnej otázky, je možné iba v prípadoch, keď je táto skutočnosť jednoznačná, pričom záver najvyššieho súdu o skutkovej povahe uplatnených námietok musí byť riadne odôvodnený (pozri I. US 242/2021, obdobne US ČR sp. zn. II. ÚS 664/19).

33. Preto ak najvyšší súd odmietol dovolanie s odôvodnením, že ním nastolené otázky nie sú právne, ale skutkové, bol povinný túto úvahu náležite odôvodniť, a to samostatne ku každej nastolenej otázke. Najvyšší súd však len sumárne uvádza, že sťažovateľ vlastne len nesúhlasí s právnym názorom odvolacieho súdu, ktoré sa však týkajú skutkových zistení, ktoré vyplývajú z obsahu zmluvy, a to posúdenie rozsahu diela a určenie ceny za dielo (bod 86). Následne konštatuje, že existencia či neexistencia dohody o maximálnej cene diela je otázka skutková a je výsledkom skutkových zistení odvolacieho súdu (bod 87). V bode 88 cituje z rozhodnutia č. k. 3Cdo/27/2019 a v bode 89 poukazuje na to, že pokiaľ súd zisťuje obsah zmluvy, a to aj za pomoci výkladu prejavov zmluvných strán, rieši skutkové otázky, t. j. skúma a zamýšľa sa nad tým, či sú ustanovenia zmluvy jasné, aký majú zmysel, či si navzájom neprotirečia. Hodnotiaci skutkový záver o výsledku týchto úvah nemožno podľa najvyššieho súdu považovať za právne posúdenie.

34. K námietke nedostatočného odôvodnenia záveru, že ide o skutkové otázky, treba uviesť, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07, II. ÚS 200/09). Rovnako ESLP pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať tie dôvody, na ktorých sa zakladajú (rozsudok García Ruiz proti Španielsku). Rozhodné teda je, aby sa súd v odôvodnení vždy vysporiadal s kľúčovými argumentmi strán. Najvyšší súd však sa vo svojom rozhodnutí nijako nevysporiadal s argumentáciou sťažovateľa, v ktorej obhajoval právny charakter dovolacích otázok. Najvyšší súd sa nevysporiadal ani s judikáúrou ústavného súdu, na ktorú v dovolaní poukazoval sťažovateľ. Sťažovateľ poskytol súdu podrobné stanovisko k posudzovaniu právnych otázok, ku ktorému najvyšší súd uviedol, že „*aj po oboznámení sa s predmetným podaním má za to, že v dovolaní obsiahnuté právne úvahy*

žalobcu smerujú k namietanému výkladu zmluvy o dielo, ktoré sú skutkového a nie právneho charakteru...“, čím sa vlastne nijako k podstatným argumentom sťažovateľa nevyjadril.

35. Sťažovateľ sa v dovolaní primárne domáha preskúmania úvahy, či je cena diela dojednaná ako maximálna (v zmysle konečná) alebo či ide o odhad maximálnej ceny diela. V súvislosti s tým kladie viaceré otázky, ktoré počas konania vznikli a zodpovedanie ktorých by malo viesť k záveru o tom, či je nárok sťažovateľa ako žalobcu daný alebo nie. V tomto kontexte je toho názoru, že súd musí vykladať ustanovenie o cene diela (bod 4.2) aj použitím v Obchodnom zákonníku upravených výkladových metód.

36. Súd musí najskôr zistiť skutkový stav, čo v konkrétnom spore znamená zistiť, ako si strany dojednali podmienky zhotovenia diela. Skutkový stav je výsledkom dokazovania a výsledkom hodnotenia dôkazov súdom. Pri hodnotení dôkazov platí zásada voľného hodnotenia dôkazov, súd je však zároveň viazaný pravidlami formálnej logiky, a teda z dôkazov vyvedené skutkové závery nemôžu vzbudzovať rozumné pochybnosti o tom, čo sa stalo, nemôže ísť o nelogické a vnútorne rozporné závery. Skutkový stav súd zisťuje *zmyslami* prostredníctvom dôkazov, ktoré následne vyhodnotí. Výsledkom je jeho záver o tom, čo sa stalo, resp. čo je.

37. Právne posúdenie je výsledkom *rozumovej činnosti*, pri ktorej súd aplikuje právo, teda v tomto prípade rozhodne, či možno dojednanie o cene za dielo (aj v kontexte ďalších zmluvných dojednaní a ďalších skutkových okolností) vykladať ako maximálnu cenu diela, alebo ide len o odhad maximálnej ceny diela, a či je prekročenie ceny diela prípustné. Tieto závery však nemožno urobiť len na základe zmyslov, ale súd musí už podradiť zistený skutkový stav pod určité právne normy (o zmluve o dielo, o právnych úkonoch a pod.) a to, čo má byť považované za obsah posudzovaného právneho vzťahu, musí interpretovať s aplikáciou jednotlivých právnych ustanovení, ako aj použitím prípustných interpretačných metód.

38. Napadnuté uznesenie je zároveň nekonzistentné, ak v bode 68 najvyšší súd pri posudzovaní procesnej vady podľa § 420 písm. f) CSP uvádza, že „*dovolacia argumentácia žalobcu spočívajúca v tvrdení o opomenutí zohľadnenia komplexného výkladu prejavu vôle zmluvných strán, výkladu záväzku v obchodnom práve, resp. výkladových východisk (vrátane tvrdenia o nesprávnom závere odvolacieho súdu, že tieto nemajú žiadnu relevanciu), je podľa názoru dovolacieho súdu právnym posúdením, pričom dovolací súd už vo svojich predchádzajúcich rozhodnutiach dospel k záveru, že realizácia procesných oprávnení sa účastníkovi (sporovej strane) právnym posúdením neznemožňuje*“. Najvyšší súd teda na tomto mieste označuje dovolací argument ako právne posúdenie, pričom pri posudzovaní jednotlivých právnych otázok, kde sťažovateľ takisto namieta opomenutie zohľadnenia komplexného výkladu prejavu vôle zmluvných strán a výkladu záväzku v obchodnom práve (v otázke č. 1), zastáva názor, že ide o otázku skutkovú.

39. Ak aj najvyšší súd poukazuje na rozhodnutie č. k. 3Cdo/27/2019, možno konštatovať, že citovaná pasáž v zásade nie je nesprávna. Najvyšší súd však následne tieto úvahy nesprávne aplikoval na konkrétny skutkový stav, ak v bode 43 konštatoval, že „*pokiaľ súd na základe výsledkov dokazovania vykonaného listinným dôkazom zisťuje obsah právneho úkonu, oboznamuje sa s tým, čo a ako je v právnom úkone vyjadrené a v spojitosti s tým posudzuje určitosť a zrozumiteľnosť vyjadrenia vôle zmluvných strán (zamýšľa sa nad tým, či je jasne, určito a zrozumiteľne vyjadrené to, o čo išlo zmluvným stranám), sú výsledkom tohto zisťovania skutkové závery. Skutkový záver súdu, o tom, že zmluva spôsobom určitým a zrozumiteľným vyjadruje vôľu*

konajúcich, vedie k právnomu záveru súdu, že zmluva nie je neplatná z dôvodu uvedeného v § 37 ods. 1 Občianskeho zákonníka.“. Ústavný súd tento názor nezdieľa a je toho názoru, že interpretácia prejavu vôle zmluvných strán nie je zmyslovým vnímaním, ale rozumovou úvahou. Právne posudzovanie totiž znamená, čo zistená realita znamená vo svete právnych noriem. Úvahu o tom, či je právny úkon určitý, súd robí pomocou výkladu prejavu vôle aplikáciou ustanovení § 35 Občianskeho zákonníka a výklad prejavu vôle strán je právna úvaha.

40. Vo vzťahu k výhrade dovolacieho súdu, že právne otázky č. 5 a 7 sťažovateľ nenamietol skôr, teda už v odvolacom konaní, sťažovateľ tento záver vyvracia a poukazuje na konkrétne podanie z 29. apríla 2020, kde vzniesol námietku rozporu prípadnej dohody o maximálnej cene diela na neznámy rozsah diela so zásadami poctivého obchodného styku. Najvyšší súd túto argumentáciu vo svojom vyjadrení nerozptýlil. Vo vzťahu k otázke č. 7 poukazuje na to, že táto otázka je reakciou na argumentáciu odvolacieho súdu uvedenú prvýkrát až v rozsudku odvolacieho súdu, konkrétne na jeho argumentáciu, že z dôvodu priority výkladu v prospech platnosti právneho úkonu pred jeho neplatnosťou si odvolací súd stanovil ako východisko svojich právnych úvah zistenie, že zmluvné strany uzavreli zmluvu o dielo ako zmluvný typ a táto zmluva je platná. Ani túto argumentáciu najvyšší súd nerozptýlil. Preto bude úlohou najvyššieho súdu zaoberať sa všetkými dovolacími otázkami.

41. Ako už ústavný súd uviedol, je síce potrebné rešpektovať právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať prípustnosť konkrétneho dovolania, no táto interpretácia nemôže byť nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd, svojvoľná a formalistická, ako tomu bolo v prípade posúdenia dovolania sťažovateľa. Napadnuté uznesenie nespĺňa atribúty ústavne akceptovateľného rozhodnutia súdu, keďže najvyšší súd v ňom, pokiaľ ide o posúdenie dovolacích otázok, ústavne nekonformným spôsobom odôvodnil prijatý záver, že ide o skutkové otázky. Súdna ochrana preto nebola sťažovateľovi najvyšším súdom poskytnutá v zákonom predpokladanej kvalite, čo viedlo k porušeniu jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd preto vyslovil porušenie týchto práv (bod 1 výroku tohto nálezu).

42. Na tomto mieste však ústavný súd súčasne zdôrazňuje, že jeho kasačné rozhodnutie neprejudikuje, ako by sa malo vo veci samej rozhodnúť, pretože by v tomto smere šlo o neprípustný zásah do rozhodovacej autonómie dovolacieho súdu (II. ÚS 324/2010, II. ÚS 410/2016).

43. Vzhľadom na vyslovenie porušenia označených práv sťažovateľa ústavný súd napadnuté uznesenie podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúcemu § 133 ods. 2 a ods. 3 písm. b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). Po vrátení veci je najvyšší súd povinný opätovne rozhodnúť o dovolaní sťažovateľa s tým, že podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde je viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

V.
Trovy konania

44. Zistené porušenie základných práv sťažovateľa odôvodňuje, aby mu najvyšší súd podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde úplne nahradil trovy konania, ktoré vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna šestina priemernej mzdy za predchádzajúci polrok (§ 1 ods. 3 v spojení s § 11 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľ má nárok na náhradu za tri úkony právnej služby v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti 3 x 208,67 eur), s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (3 x 12,52 eur), k čomu treba vzhľadom na to, že advokát sťažovateľa je platiteľom dane z pridanej hodnoty, podľa § 18 ods. 3 vyhlášky pripočítať daň z pridanej hodnoty (132,71 eur), čo spolu predstavuje 796,28 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. novembra 2023

Luboš Szigeti
predseda senátu